COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

CARTA EUROPEANĂ
A LIMBILOR
REGIONALE SAU MINORITARE

Raport explicativ

Raport explicativ

Introducere

1. Multe țări europene au pe teritoriul lor grupuri autohtone, împărțite pe regiuni, care vorbesc o altă limbă decât majoritatea populației. Aceasta este o consecință a proceselor istorice în cadrul cărora formarea statelor nu a avut loc pe linii strict legate de limbă, iar comunități mici au fost acaparate de altele mai mari.

2. Situația demografică a unor astfel de limbi regionale sau minoritare diferă într-o mare măsură, de la câteva mii de vorbitori la câteva milioane, și la fel de diferite sunt legile și practica statelor individuale în privința lor. Totuși, ceea ce multe dintre ele au în comun este un grad de precaritate mai mare sau mai mic. În plus, indiferent de situația din trecut, amenințările pe care aceste limbi regionale sau minoritare trebuie să le înfrunte se datorează cel puțin la fel de mult inevitabilei influențe standardizante a civilizației moderne și în special a mass-mediei cu privire la un mediu neprietenos ori la o politică guvernamentală de asimilare.

3. Timp de mulți ani, diferite organisme din cadrul Consiliului Europei și-au exprimat îngrijorarea privind situația limbilor regionale sau minoritare. Este adevărat că, în articolul 14, Convenția pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului stabilește principiul nediscriminării, incriminând în special, cel puțin în privința drepturilor și libertăților garantate de Convenție, orice discriminare bazată pe motive de limbă sau asociere cu o minoritate națională. Deși acest lucru are o mare însemnătate, el asigură doar dreptul indivizilor de a nu fi supuși discriminării, nu și un sistem de protecție pozitivă pentru limbile minoritare și pentru comunitățile care le folosesc, așa cum s-a subliniat de către Adunarea Consultativă încă din 1957, în Rezoluția 136. În 1961, în Recomandarea 285, Adunarea Parlamentară a cerut să se stabilească o măsură de protecție care să fie adăugată Convenției europene, în scopul de a salvgarda dreptul minorităților de a se bucura de propria lor cultură, de a-și folosi propria limbă, de a-și înființa propriile școli etc.

4. În cele din urmă, în 1981, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Recomandarea 928 privind problemele educaționale și culturale ale limbilor și dialectelor minoritare din Europa, și în același an, Parlamentul European a adoptat o rezoluție privitoare la aceleași chestiuni. Ambele documente au conchis că este necesar să se redacteze o cartă a limbilor și culturilor regionale sau minoritare.

5. Acționând pe baza acestor recomandări și rezoluții, Conferința autorităților locale și regionale din Europa (CALRE) a hotărât să-și asume pregătirea unei carte europene a limbilor regionale sau minoritare, prin prisma rolului pe care autoritățile locale și regionale sunt așteptate să-l joace în legătură cu limbile și culturile, la nivel local și regional.

6. Activitatea preliminară desfășurată înaintea redactării propriu-zise a cartei a implicat o trecere în revistă a situației reale a limbilor regionale sau minoritare în Europa și, în 1984, o audiere publică, la care au participat aproximativ 250 de persoane, reprezentând peste 40 de limbi. Redactarea inițială a fost realizată cu ajutorul unui grup de experți. Datorită interesului deosebit și permanent al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei și a Parlamentului European pentru acest subiect, primul organism a participat la redactare, și a fost menținut contactul cu membrii competenți ai celui de-al doilea.

7. În sfârșit, în Rezoluția 192, Conferința a propus textul unei carte concepută a avea statutul de convenție.

8. Urmare a acestei inițiative, sprijinită de Adunarea Parlamentară în Opinia Nr. 142 (1988), Comitetul de Miniștri a înființat un comitet de experți ad hoc privind limbile regionale sau minoritare din Europa (CAHLR), având răspunderea de a redacta o cartă care să țină seama de textul Conferinței. Acest comitet interguvernamental și-a început lucrările la sfârșitul lui 1989. Datorită rolului important jucat în calitate de promotori ai proiectului, atât CALRE cât și Adunarea Parlamentară au fost reprezentate la ședințe. Înainte de a prezenta textul final al proiectului cartei Comitetului de Miniștri, în 1992, CAHLR a consultat și a ținut seama de părerile unor comitete specializate din cadrul Consiliului Europei (cultură, educație, drepturile omului, cooperare juridică, probleme penale, autorități locale și regionale, mass-media), cât și de acelea ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Lege.

9. Carta a fost adoptată cu statut de convenție de către Comitetul de Miniștri la cea de-a 478-a întrevedere a Miniștrilor Adjuncți din 25 iunie 1992, și a fost deschisă pentru semnături pe 5 noiembrie 1992, la Strasbourg.

Considerații generale

Obiectivele cartei

10. După cum s-a specificat în mod clar în preambul, scopul prioritar al cartei este cel cultural. Ea este concepută pentru a proteja și promova limbile regionale sau minoritare, care reprezintă un element amenințat al moștenirii culturale europene. Pentru acest motiv, carta nu numai că include o prevedere nediscriminatorie privind folosirea acestor limbi, dar furnizează și mijloace care oferă sprijin activ pentru ele: scopul este de a se asigura, pe cât posibil, folosirea limbilor regionale sau minoritare în învățământ și mass-media și de a permite utilizarea lor în cadrul judiciar și administrativ, în viața economică și socială și în activități culturale. Numai astfel pot fi aceste limbi compensate, unde este necesar, pentru condițiile nefavorabile din trecut, și pot fi menținute și dezvoltate drept un element viabil al identității culturale europene.

11. Scopul cartei este de a proteja și promova limbile regionale sau minoritare, nu minoritățile lingvistice. Pentru acest motiv, accentul este pus pe dimensiunea culturală și pe folosirea unei limbi regionale sau minoritare în toate aspectele vieții vorbitorilor ei. Carta nu stabilește drepturi colective sau individuale pentru vorbitorii limbilor regionale sau minoritare. Totuși, obligațiile Părților cu privire la statutul acestor limbi și la legislația internă ce va trebui introdusă în conformitate cu carta vor avea un efect evident asupra situației comunităților în cauză și asupra membrilor lor individuali.

12. CALRE a conceput și a prezentat proiectul cartei înainte de schimbările dramatice din Europa centrală și de est și în lumina necesităților țărilor care erau deja, la acea dată, membre ale Consiliului Europei. Totuși, relevanța cartei și abordarea situației țărilor din Europa centrală și de est au fost confirmate de atunci de interesul considerabil exprimat de reprezentanții unui număr din aceste țări în stabilirea de standarde europene în această chestiune.

13. Deși proiectul cartei nu se referă la problema naționalităților care aspiră la independență și la schimbarea frontierelor, ea poate ajuta, într-o anumită măsură și în mod realistic, să îmblânzească problema minorităților a căror limbă este trăsătura lor distinctivă, ajutându-le să se simtă acasă în țara pe care istoria le-a rezervat-o. Departe de a reîntări tendințe de dezintegrare, creșterea posibilității de a folosi limbi regionale sau minoritare în diferite sfere ale vieții nu poate decât să încurajeze grupurile care le vorbesc să uite resentimentele trecutului, care le-a împiedicat să-și accepte locul în țara în care trăiesc și în Europa, în general.

14. Carta, trebuie accentuat în acest context, nu concepe relația dintre limbile oficiale și limbile regionale sau minoritare în termeni competitivi ori antagonici. Ea adoptă mai degrabă o abordare interculturală și plurilingvistică, unde fiecare categorie de limbi are locul său stabilit. Această abordare corespunde pe deplin valorilor susținute de Consiliul Europei și eforturilor sale de a promova relații mai strânse între popoare, o colaborare crescută și o mai bună înțelegere între diferitele grupuri de populație din cadrul statului, pe baze interculturale.

15. Carta nu se ocupă de situația limbilor noi, adesea non-europene, care s-ar fi putut să apară în statele semnatare ca rezultat al fluxului migrator, apărut adesea din motive economice. În cazul populațiilor vorbitoare de astfel de limbi, se ridică probleme specifice de integrare. CAHLR a adoptat punctul de vedere că aceste probleme merită o abordare separată, dacă acest lucru este potrivit, într-un instrument legal specific.

16. În sfârșit, se poate menționa că unele state membre ale Consiliului Europei implementează deja politici care merg mai departe decât unele cerințe ale cartei. Nu se intenționează defel ca prevederile cartei

să le împiedice a face acest lucru.

Concepte și abordări de bază

Conceptul de limbă

17. Conceptul de limbă, așa cum este el folosit în cartă, se concentrează în primul rând asupra funcției culturale a limbii. De aceea nu este definit în mod subiectiv, astfel încât să consacre un drept individual, adică dreptul de a vorbi în „limba proprie", fiecare individ fiind lăsat să-și definească acea limbă. Și nici nu se bazează pe o definiție politico-socială sau etnică, descriind limba ca mijlocul unui anumit grup social sau etnic. În consecință, carta se poate abține de la definiția conceptului de minorități lingvistice, întrucât scopul ei nu este de a stipula drepturile grupurilor minoritare etnice și/sau culturale, ci de a proteja și promova limbile regionale sau minoritare ca atare.

Terminologia folosită

18. În dauna altor expresii, precum „limbi mai puțin răspândite", CAHLR a optat pentru termenul „limbi regionale sau minoritare". Adjectivul „regional" denotă limbi vorbite pe un teritoriu limitat al statului, în cadrul căruia, în plus, ele pot fi vorbite de majoritatea cetățenilor. Termenul „minoritar" se referă la situațiile în care fie că limba este vorbită de persoane care nu sunt concentrate pe o anumită parte a teritoriului unui stat, fie că este vorbită de un grup de persoane care, deși este concentrat pe o parte a teritoriului unui stat, este mai mic numeric decât populația regiunii, care vorbește limba majoritară a statului. Prin urmare, ambele adjective se referă la criterii faptice și nu la noțiuni juridice, în orice caz ele având legătură cu situația dintr-un anumit stat (de exemplu, o limbă minoritară într-un stat poate fi majoritară în altul).

Absența distincției între diferitele „categorii" de limbi regionale sau minoritare

19. Autorii cartei s-au confruntat cu problema diferențelor majore care există în situațiile limbilor regionale sau minoritare în Europa. Unele limbi acoperă o arie teritorială relativ întinsă, sunt vorbite de o populație substanțială și se bucură de o anumită capabilitate de dezvoltare și de stabilitate culturală; altele sunt vorbite numai de o mică parte a populației, într-un teritoriu restrâns, ori într-un context minoritar foarte marcat și deja cu un potențial mult diminuat de supraviețuire și dezvoltare.

20. Totuși, s-a luat hotărârea să nu se încerce definirea diferitelor categorii de limbi în funcție de situația lor obiectivă. O astfel de abordare nu ar fi corectă față de diversitatea situațiilor lingvistice din Europa. În practică, fiecare limbă regională sau minoritară constituie un caz special, iar încercarea de a le forța să facă parte din grupuri distincte este sortită eșecului. Soluția aleasă a fost să se păstreze noțiunea singulară de limbă regională sau minoritară, oferind fiecărui stat posibilitatea să-și adapteze măsurile situației fiecărei limbi regionale sau minoritare.

Absența unei liste de limbi regionale sau minoritare în Europa

21. Carta nu menționează care limbi europene corespund conceptului de limbi regionale sau minoritare, așa cum sunt ele definite în primul ei articol. De fapt, trecerea preliminară în revistă a situației lingvistice de pe continent, realizată de Conferința Autorităților Locale și Regionale din Europa, i-a îndemnat pe autorii cartei să se abțină de la anexarea unei liste a limbilor regionale sau minoritare. Oricât de experți ar fi fost compilatorii ei, o astfel de listă ar fi fost cu siguranță mult disputată pe motive lingvistice și nu numai. Mai mult, valoarea ei ar fi limitată, deoarece, în orice caz, în legătură cu măsurile specifice din Partea a III-a a cartei, determinarea prevederilor care se aplică fiecărei limbi cade în mare măsură în sarcina Părților. Carta oferă soluții viabile pentru diferitele situații ale limbilor regionale sau minoritare, dar nu are prejudecăți în privința situațiilor specifice pentru fiecare caz concret.

Structura cartei

22. Pe de o parte, carta stabilește în Partea a II-a un nucleu comun de principii, care se aplică tuturor

limbilor regionale sau minoritare. Pe de altă parte, Partea a III-a a cartei conține o serie de prevederi specifice privind locul limbilor regionale sau minoritare în diferitele sectoare ale vieții comunității: fiecare stat este liber, în anumite limite, să determine care dintre aceste prevederi se vor aplica fiecărei limbi vorbite între frontierele sale. În plus, un număr considerabil de prevederi cuprind mai multe opțiuni, cu un grad variabil de strictețe, dintre care una trebuie aplicată „conform situației fiecărei limbi".

23. Această flexibilitate ține cont de diferențele majore în situațiile de facto ale limbilor regionale sau minoritare (număr de vorbitori, grad de fragmentare, etc). Ea are de asemenea în vedere costurile implicate în multe dintre prevederi și fluctuanta capacitate financiară și administrativă a statelor europene. În această privință este important ca Părților să li se permită să adauge ulterior noi măsuri la obligațiile ce le revin, pe măsură ce situația lor juridică se dezvoltă ori pe măsură ce situația financiară le permite.

24. În sfârșit, Partea a IV-a a cartei conține prevederi de implematare, incluzând în special înființarea unui comitet european de experți pentru monitorizarea punerii în aplicare a cartei.

Comentariu asupra prevederilor cartei

Preambul

25. Preambulul expune motivele pentru care a fost redactată carta și explică abordarea ei filozofică de bază.

26. Scopul Consiliului Europei este de a realiza o unitate mai strânsă între membrii săi, pentru promovarea moștenirii și idealurilor lor comune. Diversitatea lingvistică este unul dintre cele mai prețioase elemente ale moștenirii culturale europene. Identitatea culturală a Europei nu poate fi construită pe baza standardizării lingvistice. Din contră, protejarea și întărirea limbilor ei regionale și minoritare tradiționale reprezintă o contribuție la construcția Europei, care, conform idealurilor membrilor Consiliului Europei, nu poate fi fondată decât pe principii pluraliste.

27. Preambulul se referă la Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice al Națiunilor Unite și la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale a Consiliului Europei. În plus, el citează obligațiile de natură politică adoptate în cadrul Conferinței privind securitatea și cooperarea în Europa. Totuși, având în vedere actuala slăbiciune a unora dintre limbile regionale sau minoritare istorice din Europa, simpla interzicere a discriminării împotriva vorbitorilor lor nu reprezintă o protecție suficientă. Un sprijin special, care să reflecte interesele și dorințele utilizatorilor acestor limbi, este esențial pentru păstrarea și dezvoltarea lor.

28. Abordarea utilizată de cartă respectă principiile suveranității naționale și integrității teritoriale. Fiecărui stat i se cere să țină seama de o realitate culturală și socială și nu se pune problema provocării ordinii politice ori instituționale. Dimpotrivă, tocmai pentru că statele membre acceptă structurile teritoriale și de stat ca atare, ele cred că este necesar, în cadrul fiecărui stat, dar de o manieră comună, să se ia măsuri pentru promovarea limbilor de natură regională sau minoritară.

29. Afirmarea principiilor interculturalismului și plurilingvismului servește la a îndepărta orice neînțelegere cu privire la scopurile cartei, care nu caută în niciun fel să promoveze vreun fel de partiționare a grupurilor lingvistice. Din contră, se recunoaște că în fiecare stat este necesar să se știe limba oficială (sau una dintre limbile oficiale); prin urmare niciuna din prevederile cartei nu trebuie interpretată ca o intenție de a ridica obstacole în calea cunoașterii limbilor oficiale.

Partea I – Prevederi generale

Articolul 1 – Definiții

Definiția „limbilor regionale sau minoritare" (articolul 1, paragraful a)

30. Definiția folosită în cartă subliniază trei aspecte:

Limbi folosite în mod tradițional de cetățeni ai statului:

31. Scopul cartei nu este să rezolve problemele ridicate de recentul fenomen al imigrării, rezultând în existența unor grupuri care vorbesc o limbă străină în țara unde au imigrat, sau uneori în țara de origine, în cazul în care se întorc acolo. În particular, carta nu se ocupă de fenomenul grupurilor non-europene care au imigrat recent în Europa și au primit naționalitatea unui stat european. Expresiile „limbi regionale sau minoritare istorice din Europa" (vezi paragraful doi din preambul) și limbi „folosite în mod tradițional" în stat (articolul 1, paragraful a) arată clar că această cartă se ocupă numai de limbile istorice, adică limbi care au fost vorbite pe o perioadă lungă de timp în țara respectivă.

Limbi diferite:

32. Aceste limbi trebuie să difere în mod clar de cealaltă limbă sau celelalte limbi vorbite de restul populației țării. Carta nu se ocupă de variante locale sau diferite dialecte ale uneia și aceleiași limbi. Totuși, ea nu se pronunță cu privire la des disputata chestiune a punctului în care diferite forme de expresie constituie limbi diferite. Această problemă depinde nu numai de considerații strict lingvistice, ci și de fenomene psiho-sociologice și politice care pot avea un răspuns diferit pentru fiecare caz. În consecință, carta lasă autoritățile relevante din fiecare stat să determine, conform cu propriile procese democratice, în ce punct o formă de expresie constituie o limbă diferită.

Baza teritorială:

33. Limbile la care se referă carta sunt în primul rând limbi teritoriale, adică limbi folosite în mod tradițional într-o anumită zonă geografică. De aceea, carta caută să definească „teritoriul pe care limba regională sau minoritară este folosită". Acesta nu e numai teritoriul în cadrul căruia acea limbă este dominantă, ori vorbită de majoritatea cetățenilor, întrucât multe limbi au devenit limbi minoritare chiar în zonele unde au baza teritorială tradițională. Motivul pentru care carta se ocupă în principal de limbile care au o bază teritorială este acela că majoritatea măsurilor pe care carta le susține necesită definirea unui câmp geografic de aplicare, diferit de statul în sine. Bineînțeles, există cazuri în care mai multe limbi regionale sau minoritare se vorbesc pe un teritoriu dat; carta se ocupă și de aceste situații.

Definiția teritoriului unei limbi regionale sau minoritare (articolul 1, paragraful b)

34. Teritoriul la care se referă carta este acela pe care o limbă regională sau minoritară este vorbită într-o măsură semnificativă, chiar și numai de o minoritate, și care corespunde bazei sale istorice. Întrucât termenii folosiți în cartă în această privință sunt în mod inevitabil destul de flexibili, fiecare stat este cel căruia îi revine sarcina să definească mai precis, în spiritul cartei, noțiunea de teritoriu al limbilor regionale sau minoritare, ținând seama de prevederile din articolul 7, paragraful 1.b, privind protecția teritoriului limbilor regionale sau minoritare.

35. O expresie cheie în această prevedere este: „număr de persoane care să justifice adoptarea diferitelor măsuri de protecție și promovare". Autorii cartei au evitat să stabilească un procentaj fix de vorbitori ai unei limbi regionale sau minoritare de la care să se aplice măsurile stabilite în cartă. Au preferat să lase statele să hotărască, în spiritul cartei, în conformitate cu natura fiecărei măsuri prevăzute, numărul corespunzător de vorbitori ai limbii necesari pentru adoptarea măsurii respective.

Definiția „limbilor non-teritoriale" (articolul 1, paragraful c)

36. „Limbile non-teritoriale" sunt excluse din categoria limbilor regionale sau minoritare, deoarece le lipsește o bază teritorială. Totuși, în alte privințe ele corespund definiției din articolul 1, paragraful a, fiind limbi folosite în mod tradițional pe teritoriul statului, de către cetățenii statului. Exemple de limbi non-teritoriale sunt Idiș și Romani.

37. În absența unei baze teritoriale, numai o parte limitată a cartei poate fi aplicată acestor limbi. În

special, majoritatea prevederilor din Partea a III-a tind să protejeze și să promoveze limbile regionale sau minoritare în relație cu teritoriul pe care sunt utilizate. Partea a II-a poate fi mai ușor aplicată limbilor non-teritoriale, dar numai mutatis mutandis și în termenii descriși în articolul 7, paragraful 5.

Articolul 2 – Angajamente

38. Articolul 2 face distincția între cele două părți principale ale cartei, și anume Partea a II-a și Partea a III-a.

Implementarea Părții a II-a (articolul 2, paragraful 1)

39. Partea a II-a cuprinde o sferă generală și se aplică în întregime tuturor limbilor regionale sau minoritare vorbite pe teritoriul unui Stat Parte. Este de menționat, totuși, că folosirea expresiei „în conformitate cu situația fiecărei limbi" arată că această parte este redactată astfel încât să acopere marea varietate de situații lingvistice care pot fi întâlnite în diversele țări europene și în cadrul fiecărei țări. În particular, în primul paragraf, Statelor Părți li se cere să încerce să-și pună în acord politica, practica și legislația cu un număr de principii și obiective. Acestea sunt definite în mod general și permit statelor în cauză o marjă largă de discreție cu privire la interpretare și aplicare (vezi explicațiile de mai jos în legătură cu Partea a II-a).

40. Deși Statele Părți nu sunt libere să acorde ori să refuze unei limbi regionale sau minoritare statutul care i se garantează în Partea a II-a a cartei, ele sunt responsabile, ca autorități pentru aplicarea cartei, de a decide dacă forma de expresie folosită într-o anumită zonă a teritoriului lor, sau de un anumit grup de cetățeni, constituie o limbă regională sau minoritară conform înțelesului din cartă.

Implementarea Părții a III-a (articolul 2, paragraful 2)

41. Scopul Părții a III-a este să traducă principiile generale exprimate în Partea a II-a în reguli precise. Ea se referă la acele State contractante care, în plus față de prevederile Părții a II-a, se obligă să aplice prevederile pe care le-au ales din Partea a III-a. Pentru a putea adapta carta la diversitatea situațiilor lingvistice întâlnite în diferitele state europene, autorii cartei au oferit o dublă modulație: în primul rând, statele sunt libere să numească limbile la care au convenit să aplice Partea a III-a și, în al doilea rând, pentru fiecare limbă la care sunt de acord să se aplice carta, pot hotărî prevederile Părții a III-a la care subscriu.

42. Este posibil ca un stat contractant, fără a ofensa litera cartei, să recunoască faptul că o anumită limbă regională sau minoritară există pe teritoriul său, dar că preferă, din motive care rămân la discreția sa, să nu extindă pentru limba respectivă beneficiile prevederilor Părții a III-a a cartei. Totuși, trebuie să fie foarte clar că motivele care îndeamnă o țară să excludă complet o limbă regională sau minoritară de la beneficiile Părții a III-a trebuie să fie compatibile cu spiritul, obiectivele și principiile cartei.

43. Odată ce un stat a fost de acord să aplice Partea a III-a la o limbă regională sau minoritară vorbită pe teritoriul său, el va mai trebui totuși să stabilească ce paragrafe din Partea a III-a vor fi aplicate acelei limbi. Conform paragrafului 2 din articolul 2, Părțile se obligă să aplice cel puțin 35 de paragrafe sau sub-paragrafe, alese dintre prevederile Părții a III-a. Rolul statului în alegerea între aceste paragrafe diferite va consta în a aduce carta cât mai aproape posibil de contextul specific al fiecărei limbi regionale sau minoritare.

44. În acest scop, condițiile stipulate de articolul 2, paragraful 2, sunt redactate astfel încât să ofere un minim de distribuție rezonabilă a obligațiilor Părților de a alege între diferitele articole ale cartei, asigurând astfel că nu se ignoră niciunul dintre elementele majore de protecție a limbilor regionale sau minoritare (educație, autorități judiciare, autorități administrative și servicii publice, mass-media, activități culturale și de timp liber, viață economică și socială).

45. Expresia „paragrafe și sub-paragrafe" se referă la prevederi distincte, de sine stătătoare, ale cartei.

Astfel, dacă un stat alege paragraful 3 din articolul 9, acest paragraf va conta drept o unitate, în înțelesul articolului 2, paragraful 2; același lucru se aplică dacă statul acceptă sub-paragraful g din articolul 8, paragraful 1. Dacă un paragraf sau sub-paragraf conține mai multe opțiuni, alegerea unei opțiuni va constitui un sub-paragraf pentru scopurile articolului 2, paragraful 2. De exemplu, la articolul 8, dacă un stat alege opțiunea a.iii din paragraful 1, acest text va conta drept un „sub-paragraf". Situația se schimbă când opțiunile nu sunt neapărat alternative, ci pot fi acceptate cumulativ. Astfel, la articolul 9, dacă un stat alege opțiunile a.iii și a.iv din paragraful 1, aceste texte vor conta drept două sub-paragrafe, în concepția articolului 2.

46. Scopul acestor opțiuni este de a introduce un element de flexibilitate în plus în cadrul cartei, pentru a acoperi numeroasele nepotriviri în situațiile de facto ale limbilor regionale sau minoritare. Este clar că anumite prevederi, care se adaptează perfect unei limbi regionale, practicate de un număr mare de vorbitori, nu se potrivesc unei limbi minoritare, folosite doar de un grup mic de persoane. Rolul statului ar fi, nu să aleagă în mod arbitrar între aceste alternative, ci să caute, pentru fiecare limbă regională sau minoritară, exprimarea care se potrivește cel mai bine caracteristicilor și gradului de dezvoltare ale acelei limbi. Scopul acestor exprimări alternative este arătat clar chiar în textul articolelor sau paragrafelor relevante din Partea a III-a, care prevăd că ele sunt aplicabile „conform situației fiecărei limbi". În general vorbind, și în absența altor factori relevanți, aceasta ar însemna, de exemplu, că cu cât e mai mare numărul de vorbitori ai unei limbi regionale sau minoritare și cu cât e mai omogenă populația regională, cu atât mai „puternică" este opțiunea care ar trebui adoptată; o alternativă mai slabă ar trebui adoptată numai atunci când varianta mai puternică nu poate fi aplicată, din cauza situației limbii respective.

47. Astfel, va cădea în sarcina statului să aleagă din Partea a III-a prevederi care să formeze un cadru coerent, adaptat situațiilor specifice ale fiecărei limbi. Ele pot de asemenea, dacă preferă, să adopte un cadru general, aplicabil tuturor limbilor ori unui grup de limbi.

Articolul 3 – Modalități

48. Articolul 3 descrie procedura pentru implementarea principiilor care tocmai au fost subliniate în articolul 2: fiecare stat contractant specifică în instrumentul de ratificare, acceptare, aprobare sau acces, în primul rând, acele limbi regionale sau minoritare la care se aplică Partea a III-a, iar în al doilea rând, paragrafele din Partea a III-a alese pentru aplicare în cazul fiecărei limbi, fiind de la sine înțeles că nu este necesar ca paragrafele alese să fie aceleași pentru fiecare limbă.

49. În articolul 2, carta nu obligă statele să accepte atât Partea a II-a, cât și a III-a, întrucât un stat se poate rezuma la ratificarea convenției fără a selecta vreo limbă în scopul aplicării Părții a III-a. În acest caz, se va aplica numai Partea a II-a. În general, spiritul cartei ar necesita ca statele să facă uz de posibilitățile oferite de Partea a III-a, care constituie esența protecției acordată de cartă.

50. Este de asemenea clar că, o parte contractantă poate oricând accepta noi obligații, de exemplu prin extinderea beneficiilor prevederilor Părții a III-a la o limbă regională sau minoritară suplimentară, ori prin subscrierea la paragrafe pe care anterior nu le acceptase, în legătură cu o limbă, ori cu toate limbile regionale sau minoritare vorbite pe teritoriul său.

51. Exprimarea din articolul 3 ține cont de poziția din anumite state membre în care se poate găsi în alte condiții o limbă națională, care are statut de limbă oficială a statului, pe tot teritoriul ori numai pe o parte a sa, într-o situație comparabilă cu limbi regionale sau minoritare, așa cum sunt ele definite în articolul 1, paragraful a, deoarece este folosită de un grup inferior numeric populației care utilizează cealaltă sau celelalte limbi oficiale. Dacă o țară dorește ca o astfel de limbă oficială, mai puțin răspândită, să beneficieze de măsurile de protecție și promovare oferite de cartă, ea poate în acest fel hotărî ca prevederile cartei să i se aplice. O astfel de extindere a aplicării cartei la o limbă oficială este valabilă atunci pentru toate articolele cartei, inclusiv articolul 4, paragraful 2.

Articolul 4 – Regimuri de protecție existente

52. Acest articol se referă la combinarea cartei cu legislația internă ori cu acordurile internaționale care stabilesc un statut legal pentru minoritățile lingvistice.

53. Acolo unde anumite limbi, ori minoritățile care le folosesc, se bucură deja de un statut definit în legislația internă sau în acordurile internaționale, scopul cartei este în mod clar de a nu diminua drepturile și garanțiile recunoscute de prevederile acestora. Totuși, protecția oferită de cartă este suplimentară drepturilor și garanțiilor deja acordate de alte instrumente. Pentru aplicarea tuturor acestor angajamente, când există prevederi aflate în competiție în legătură cu același subiect, cele mai favorabile prevederi trebuie aplicate minorităților sau limbilor în cauză. Astfel, existența unor prevederi mai restrictive în legislația internă ori prin alte angajamente internaționale nu trebuie să reprezinte un obstacol în calea aplicării cartei.

54. Paragraful 1 din acest articol se referă la cazul specific al drepturilor garantate de Convenția europeană a drepturilor omului. El caută să excludă posibilitatea ca vreo prevedere a cartei să fie interpretată astfel încât să diminueze protecția oferită de Convenție drepturilor omului.

Articolul 5 – Obligații existente

55. Așa cum se menționează deja în preambul, protecția și promovarea limbilor regionale sau minoritare, lucru care constituie obiectivul cartei, trebuie să aibă loc în cadrul suveranității naționale și integrității teritoriale. Acest articol subliniază în această privință că obligațiile existente ale părților rămân neschimbate. În special faptul că, prin ratificarea cartei, un stat își asumă anumite obligații față de o limbă regională sau minoritară, care nu poate fi folosită de un alt stat cu un interes special în acea limbă, sau de vorbitorii limbii, ca pretext pentru acțiuni care să aducă prejudicii suveranității și integrității teritoriale a statului respectiv.

Articolul 6 – Informare

56. Motivul pentru obligația de a furniza informații, stabilit de acest articol, stă în faptul că această cartă nu poate deveni cu adevărat eficientă dacă autoritățile competente și organizațiile și indivizii interesați nu cunosc obligațiile ce derivă din ea.

Partea a II-a – Obiective și principii

(Articolul 7)

Lista obiectivelor și principiilor incluse în cartă (articolul 7, paragraful 1)

57. Aceste prevederi se referă mai ales la obiective și principii, nu la reguli precise de aplicare. Aceste obiective și principii sunt considerate a constitui cadrul necesar pentru păstrarea limbilor regionale sau minoritare. Ele se găsesc sub șase titluri principale.

Recunoașterea limbilor regionale sau minoritare (articolul 7, paragraful 1.a)

58. Aceasta este o problemă a recunoașterii existenței acestor limbi și a legitimității utilizării lor. O astfel de recunoaștere nu trebuie confundată cu recunoașterea unei limbi ca limbă oficială. Admiterea existenței unei limbi este o pre-condiție pentru luarea în considerare a trăsăturilor și necesităților ei specifice și pentru acțiunile desfășurate în numele ei.

Respectul pentru zona geografică a fiecărei limbi regionale sau minoritare (articolul 7, paragraful 1.b)

59. Deși carta consideră că este preferabil să se asigure o consistență între teritoriul unei limbi regionale sau minoritare și o entitate administrativ teritorială corespunzătoare, este clar că acest obiectiv nu poate fi realizat în toate cazurile, întrucât modelele de așezare pot fi prea complexe, iar determinarea entităților administrativ teritoriale poate depinde în mod legitim de alte considerații decât utilizarea limbii. În consecință, carta nu cere ca teritoriul unei limbi regionale sau minoritare să coincidă în toate cazurile cu o

unitate administrativă.

60. Pe de altă parte, ea condamnă practicile care împart diviziunile teritoriale, cu scopul de a îngreuna folosirea ori supraviețuirea unei limbi, sau de a fragmenta o comunitate lingvistică între un număr de unități administrative ori teritoriale. Dacă unitățile administrative nu pot fi adaptate existenței unei limbi regionale sau minoritare, ele trebuie cel puțin să rămână neutre și să nu aibă un efect negativ asupra limbii. În particular, autoritățile locale ori regionale trebuie să fie în postura de a se elibera de răspunderile lor în legătură cu aceste limbi.

Necesitatea unor acțiuni pozitive în beneficiul limbilor regionale sau minoritare (articolul 7, paragraful 1.c și d)

61. Astăzi este clar că, din cauza slăbiciunii multor limbi regionale sau minoritare, simpla interzicere a discriminării nu este suficientă pentru a le asigura supraviețuirea. Ele au nevoie de un sprijin pozitiv. Aceasta este ideea exprimată în paragraful 1.c. În acest paragraf, statele sunt lăsate să determine maniera în care intenționează să acționeze pentru promovarea limbilor regionale sau minoritare în scopul menținerii lor, dar carta subliniază că aceste acțiuni trebuie să fie hotărâte.

62. În plus, așa cum se arată în paragraful 1.d, acest efort de promovare trebuie să includă acțiuni în favoarea posibilității de a folosi limbile regionale sau minoritare în mod liber, atât oral cât și în scris, nu numai în viața privată și în relațiile individuale, ci și în viața comunitară, adică în cadrul instituțiilor, activităților sociale și vieții economice. Locul pe care o limbă regională sau minoritară poate să-l ocupe în context public va depinde în mod evident de propriile ei trăsături particulare și va fi diferit de la o limbă la alta. Carta nu stabilește obiective precise în această privință, ci se mulțumește să invite la un efort de promovare.

Garantarea predării și studiului limbilor regionale sau minoritare (articolul 7, paragraful 1.f și h)

63. Un factor esențial în menținerea și prezervarea limbilor regionale sau minoritare este locul pe care ele îl au în cadrul sistemului educațional. Carta se mulțumește să afirme acest principiu, în Partea a II-a a sa, lăsând statele să stabilească măsurile de implementare. Totuși, ea solicită ca limbile regionale sau minoritare să fie prezente „la toate nivelele corespunzătoare" ale sistemului educațional. Aranjamentele pentru predarea limbilor regionale sau minoritare vor varia în mod evident în funcție de nivelul de învățământ implicat. În special, în anumite cazuri, trebuie introduse prevederi pentru predarea „în" limba regională sau minoritară, iar în altele, pentru o predare „a" limbii. Numai predarea limbii regionale sau minoritare la niveluri pentru care ea nu s-ar dovedi potrivită, din cauza trăsăturilor ei particulare, poate fi omisă din calcul.

64. În timp ce paragraful 1.f se ocupă de stabilirea și siguranța predării în sau a limbii, ca instrument de transmitere a acesteia, paragraful 1.h prevede promovarea studiilor și cercetării limbilor regionale sau minoritare în cadrul unei universități ori al unei instituții echivalente; deoarece o astfel de activitate este esențială pentru dezvoltarea unor astfel de limbi, în privința vocabularului, gramaticii și sintaxei. Realizarea unor astfel de studii face parte din efortul general de promovare a limbilor regionale sau minoritare, pentru încurajarea progresului lor intrinsec.

Facilități acordate nevorbitorilor de limbi regionale sau minoritare, pentru a le învăța (articolul 7, paragraful 1.g)

65. Vorbitorii de limbi regionale sau minoritare știu că, pentru întregirea lor personală, trebuie să știe limba oficială. Totuși, conform accentului pus în preambul pe valoarea interculturalismului și plurilingvismului, este de dorit ca acest spirit de receptivitate la mai multe limbi să nu fie restrâns la vorbitorii limbilor regionale sau minoritare. Pentru facilitarea comunicării între grupurile lingvistice, părțile sunt chemate să ofere facilități, în teritoriile unde există o limbă regională sau minoritară, pentru persoanele care nu sunt vorbitori nativi ai acelei limbi, și care doresc să o învețe.

66. Este bine cunoscut faptul că, în anumite state, obiectivul autorităților relevante este ca limba regională să fie limba vorbită în general în regiune, și se iau măsuri ca ea să fie cunoscută și de cei care nu sunt vorbitori nativi ai ei. O astfel de politică nu este contrară cartei, dar nu constituie scopul paragrafului 1.g. Acest paragraf nu caută decât să asigure o mai mare permeabilitate reciprocă între grupurile lingvistice.

Relațiile între grupurile care vorbesc o limbă regională sau minoritară (articolul 7, paragraful 1.e și i)

67. Este necesar ca grupurile care vorbesc aceeași limbă regională sau minoritară să aibă posibilitatea de a se angaja în schimburi culturale și, în general, să-și dezvolte relațiile, pentru a contribui împreună la păstrarea și îmbogățirea limbii lor. În acest scop, carta caută să prevină ca modelele fragmentate de așezări, diviziunile administrative din cadrul statului, sau faptul că aceste grupuri sunt așezate în state diferite să constituie un obstacol în relațiile dintre ele.

68. Bineînțeles, o astfel de conștientizare a unei identități comune între vorbitorii unei limbi regionale sau minoritare nu trebuie să se reflecte negativ în exclusivism, ori marginalizare în relație cu alte grupuri sociale. De aceea, obiectivul promovării relațiilor culturale cu vorbitori de diferite limbi regionale sau minoritare servește atât scopul îmbogățirii culturale, cât și pe cel al unei mai bune înțelegeri între toate grupurile din țară.

69. Paragraful 1.i adaugă o dimensiune în plus: ideea că aceste relații trebuie să se poată dezvolta de asemenea dincolo de frontierele naționale, dacă grupurile care vorbesc aceeași limbă regională sau minoritară, sau una apropiată, sunt împrăștiate pe teritoriul mai multor state. Prin definiție, limbile regionale sau minoritare sunt vorbite în statul respectiv de un număr relativ mic de vorbitori: în scopul îmbogățirii reciproce în sfera culturală, acest grup restrâns trebuie să se poată baza pe resursele culturale aflate la îndemâna altor grupuri vorbind aceeași limbă, sau o limbă asemănătoare, dincolo de granițe. Acest lucru este foarte important acolo unde o limbă regională dintr-un stat corespunde unei limbi culturale majore, sau chiar limbii naționale a altui stat, și unde cooperarea dincolo de granițe îi poate permite comunității regionale să beneficieze de activitatea culturală în limba mai răspândită. Este important ca statele să recunoască legitimitatea acestor relații și să nu le considere suspecte în termenii loialității pe care fiecare țară o așteaptă de la cetățenii ei, ori să le privească drept o amenințare la integritatea lor teritorială. Un grup lingvistic se va simți mai integrat în statul din care face parte dacă este recunoscut ca atare și dacă relațiile culturale cu comunitățile vecine nu sunt împiedicate.

70. Totuși, statelor li se acordă libertatea de a pune în practică cele mai potrivite aranjamente prin care să realizeze astfel de schimburi transnaționale, ținând cont în special de constrângerile interne și internaționale cu care unele dintre ele se pot confrunta. Obligații mai specifice sunt stabilite în articolul 14, din Partea a III-a.

Eliminarea discriminării (articolul 7, paragraful 2)

71. Interzicerea discriminării în legătură cu utilizarea limbilor regionale sau minoritare reprezintă o garanție minimă pentru vorbitorii acestor limbi. Pentru acest motiv, părțile se obligă să elimine măsurile care descurajează folosirea, sau pun în pericol menținerea ori dezvoltarea unei limbi regionale sau comunitare.

72. Cu toate acestea, scopul acestui paragraf nu este de a stabili o totală egalitate de drepturi între limbi. Așa cum indică exprimarea folosită, și în special introducerea termenului „nejustificat”, este de fapt chiar compatibil cu spiritul cartei ca, urmărind politicile legate de limbi regionale sau minoritare, să se facă anumite distincții între limbi. În particular, măsurile abordate de fiecare stat în favoarea folosirii unei limbi naționale sau oficiale nu constituie discriminare împotriva limbilor regionale doar pentru motivul că nu se iau aceleași măsuri și în folosul lor. Totuși, aceste măsuri nu trebuie să reprezinte un obstacol în calea menținerii ori dezvoltării limbilor regionale sau minoritare.

73. În același timp, tocmai pentru că există diferențe între situația limbilor oficiale și cea a limbilor regionale sau minoritare, și pentru că aceia care le folosesc pe ultimele sunt adesea în dezavantaj, carta recunoaște că unele măsuri pozitive ar putea fi necesare în scopul prezervării și promovării acestor limbi.

Cu condiția ca măsurile să aibă scopul menționat, și ca ele să caute doar promovarea egalității între limbi, ele nu trebuie considerate discriminatorii.

Promovarea respectului și înțelegerii reciproce între grupurile lingvistice (articolul 7, paragraful 3)

74. Respectul pentru limbile regionale sau minoritare și dezvoltarea unui spirit de toleranță față de ele fac parte dintr-o preocupare generală de a promova înțelegerea pentru situația pluralității lingvistice într-un stat. Dezvoltarea acestui spirit de toleranță și receptivitate prin sistemul de învățământ și mass-media reprezintă un factor important în menținerea practică a limbilor regionale sau minoritare. Încurajarea mass-mediei să urmărească astfel de obiective nu este considerată a reprezenta o influență nelegitimă asupra statului, căci într-adevăr, repectul pentru drepturile omului, toleranța față de minorități și evitarea incitării la ură sunt felul de obiective pe care majoritatea statelor europene nu ezită să le impună mass-mediei. În același spirit, pentru vorbitorii limbilor regionale sau minoritare, acest principiu constituie un factor important, făcându-i receptivi la majoritatea limbilor și culturilor.

Înființarea de organisme care să reprezinte interesele limbilor regionale sau minoritare (articolul 7, paragraful 4)

75. CAHLR a considerat important ca în fiecare țară să existe mecanisme prin care autoritățile publice să ia cunoștință de nevoile și dorințele exprimate de înșiși vorbitorii limbilor regionale sau minoritare. În consecință, se recomandă ca pentru fiecare limbă regională sau minoritară să existe un organism de promovare, responsabil cu reprezentarea intereselor limbii la nivel național, care să ducă la îndeplinire măsuri practice de promovare și să monitorizeze implementarea cartei în legătură cu limba respectivă. Expresia „dacă este necesar" indică, între altele, faptul că, acolo unde astfel de instituții există deja, într-o formă sau alta, statele nu sunt încurajate să înființeze noi instituții, care doar le-ar dubla pe cele existente.

Aplicarea principiilor cartei la limbile non-teritoriale (articolul 7, paragraful 5)

76. Deși carta se ocupă în principal de limbile care sunt identificate istoric printr-o anumită zonă geografică a statului, CAHLR nu a vrut să ignore acele limbi vorbite în mod tradițional în cadrul statului, dar care nu au o bază teritorială precisă.

77. Cu toate acestea, este recunoscut faptul că, din cauza unui câmp de aplicare teritorială a unor principii și obiective exprimate în Partea a II-a, și a unor dificultăți practice de a lua măsuri de implementare fără a defini sfera teritorială a limbilor, aceste prevederi nu pot fi aplicate limbilor non-teritoriale fără anumite ajustări. În consecință, paragraful 5 specifică faptul că ele trebuie aplicate acestor limbi numai în măsura posibilităților.

78. Unele dintre prevederile conținute în paragrafele 1-4 pot fi de asemenea aplicate fără dificultate limbilor non-teritoriale; acesta este cazul privind recunoașterea acestor limbi, măsurile pentru dezvoltarea unui spirit de respect, înțelegere și toleranță față de ele, interzicerea discriminării și acțiunile prin care să li se ofere un suport pozitiv, posibilitățile pentru grupurile care vorbesc aceste limbi să creeze legături reciproce, în interiorul țării și în străinătate și promovarea cercetării și studiului acestor limbi. Pe de altă parte, nu va fi posibil să se aplice limbilor non-teritoriale prevederile legate de diviziunile administrative și facilitățile oferite pentru cei care nu vorbesc aceste limbi de a căpăta cunoștințe despre ele, întrucât aceste măsuri se pot lua numai într-un anumit teritoriu. În sfârșit, prevederile pentru predarea și studiul acestor limbi non-teritoriale și promovarea folosirii lor în viața publică nu pot fi implementate, din motive practice, decât cu anumite ajustări.

Partea a III-a – Măsuri de promovare a folosirii limbilor regionale sau minoritare în viața publică, conform angajamentelor prevăzute de articolul 2, paragraful 2

Articolul 8 – Educația

79. Prevederile din paragraful 1 al acestui articol se referă numai la teritoriul pe care este folosită

fiecare limbă regională sau minoritară. Ele trebuie de asemenea aplicate „în funcție de situația fiecărei limbi”. Așa cum s-a indicat în legătură cu articolul 2, paragraful 2, de mai sus, această prevedere este relevantă în special pentru alegerea unei opțiuni pentru fiecare limbă în sub-paragrafele a-f.

80. Expresia „și fără a aduce atingere limbii(lor) oficiale a(le) statului” intenționează să evite orice posibilitate de interpretare a prevederilor articolului 8, paragraful 1 – și în special a primei opțiuni din fiecare paragraf de la a la f – drept excludere a predării limbii(lor) vorbite de majoritatea cetățenilor. O astfel de tendință de a forma ghettouri lingvistice este contrară principiilor interculturalismului și plurilingvismului, subliniate în preambul și contrară intereselor grupurilor de populație în cauză. În situațiile specifice ale acelor țări în care carta se aplică unor limbi oficiale mai puțin utilizate, această expresie trebuie interpretată în sensul că prevederile paragrafului 1 nu prejudiciază predarea altor limbi oficiale.

81. Articolul 8 se ocupă de mai multe nivele de învățământ: preșcolar, primar, secundar, tehnic și vocațional, universitar și educație pentru adulți. Pentru fiecare dintre aceste nivele, sunt prezentate diferite opțiuni, conform situației fiecărei limbi regionale sau minoritare.

82. Unele dintre sub-paragrafe folosesc expresia „în număr considerat suficient”. Prin aceasta se recunoaște faptul că autoritățile publice nu pot fi obligate să ia măsurile respective atunci când situația grupurilor lingvistice face dificilă atingerea unui număr minim de elevi necesar pentru a forma o clasă. Pe de altă parte, date fiind circumstanțele particulare ale limbilor regionale sau minoritare, se sugerează ca media normală necesară pentru formarea unei clase să fie aplicată în mod flexibil, iar un număr mai mic de elevi să fie „considerat suficient”.

83. Exprimarea opțiunii iv din sub-paragrafele c și d ține seama de faptul că situațiile la nivel național variază atât în funcție de vârsta majoratului, cât și de vârsta la care o astfel de educație poate fi completată. În funcție de aceste circumstanțe, dorința de a fi luat în calcul poate veni fie din partea elevilor înșiși, fie din partea familiilor.

84. Este recunoscut faptul că nu toate sistemele de învățământ fac distincție între învățământul secundar și cel vocațional, acesta din urmă fiind considerat mai degrabă drept un tip particular de învățământ secundar. Totuși, așa cum este ea făcută în sub-paragrafele c și d, această distincție ține cont de diferențele existente în cadrul sistemelor de pregătire vocațională. În special, în cazul țărilor în care pregătirea vocațională este făcută în principal prin ucenicie, iar măsurile în favoarea limbilor regionale sau minoritare sunt greu de aplicat, Părțile pot cel puțin să accepte cerințele cele mai stringente din domeniul învățământului secundar general.

85. Prevederile în legătură cu educația universitară și a adulților sunt comparabile cu cele pentru alte nivele de învățământ, în sensul că oferă o alternativă între învățarea în limba regională sau minoritară și învățarea ei ca materie de școală. Mai mult, cum este cazul învățământului preșcolar, o soluție suplimentară este oferită pentru acele cazuri în care autoritățile publice nu au competența directă pentru tipul respectiv de învățământ. În anumite cazuri, numărul de vorbitori ai unei limbi regionale sau minoritare poate fi considerat insuficient pentru prevederea legată de învățământul universitar în sau al acelei limbi. În această privință, s-a citat exemplul unor state care, în virtutea unui acord specific sau a unui acord general privind recunoașterea diplomelor, recunosc gradul universitar obținut de un vorbitor al unei limbi regionale sau minoritare la o universitate dintr-o altă țară, în care este folosită aceeași limbă.

86. Paragraful 1.g este motivat de preocuparea de a nu izola predarea limbilor regionale sau minoritare de contextul lor cultural. Aceste limbi sunt adesea legate de o istorie diferită și de tradiții specifice. Această istorie și cultură regională sau minoritară constituie o componentă a moștenirii europene. De aceea, este de dorit ca nevorbitorii limbilor respective să aibă de asemenea acces la ea.

87. Atunci când un stat se obligă să garanteze predarea unei limbi regionale sau minoritare, trebuie să aibă grijă ca mijloacele necesare, incluzând finanțarea, personalul și materialul didactic, sunt disponibile. Nu este nevoie ca această consecință necesară să fie specificată în cartă. Totuși, în cazul personalului, se pune de asemenea problema competenței și prin urmare, a instruirii acestuia. Acesta este un aspect

fundamental, de aceea paragraful 1.h conține o prevedere specială pentru el.

88. Având în vedere importanța fundamentală a predării și, mai specific, a sistemului școlar, pentru păstrarea limbilor regionale sau minoritare, CAHLR a considerat necesar să existe prevederi în legătură cu un organism, sau organisme specifice, care să monitorizeze ceea ce se întreprinde în acest domeniu. Caracteristicile unei astfel de instituții de supraveghere nu sunt specificate în paragraful 1.i. În consecință, acesta ar putea fi un organism autorizat de învățământ sau o instituție independentă. Această funcție ar putea fi de asemenea conferită organismului prevăzut în articolul 7, paragraful 4, al cartei. În orice caz, carta pretinde ca observațiile monitorizării să fie făcute publice.

89. De regulă, carta rezumă protecția limbilor regionale sau minoritare la zona geografică unde acestea sunt vorbite în mod tradițional. Dar paragraful 2, din articolul 8, reprezintă o excepție la această regulă. El este motivat de faptul că, în actualele circumstanțe de mobilitate, principiul teritorialității ar putea să nu mai fie suficient în practică pentru protecția efectivă a unei limbi regionale sau minoritare. În particular, un număr substanțial de vorbitori ai acestor limbi au migrat către marile orașe. Totuși, având în vedere dificultățile implicate în extinderea prevederii educaționale pentru limbile regionale sau minoritare în afara bazei lor teritoriale tradiționale, articolul 8, paragraful 2, dovedește flexibilitate în privința obligațiilor implicate și, în orice caz, se aplică numai acolo unde astfel de măsuri sunt justificate de numărul de persoane care utilizează limba respectivă.

Articolul 9 – Autoritățile judiciare

90. Paragraful 1 din acest articol se aplică acelor jurisdicții în care numărul de rezidenți care folosesc limbile regionale sau minoritare justifică măsurile respective. Aceste măsuri corespund în parte regulii generale din majoritatea prevederilor cartei, care este preocupată să protejeze limbile regionale sau minoritare din teritoriul în care sunt utilizate în mod tradițional. Pentru tribunalele superioare, aflate în afara teritoriului în care se folosește limba regională sau minoritară, îi revine statului în cauză să țină seama de natura specială a sistemului judiciar și de ierarhia instanțelor.

91. Exprimarea propoziției introductive din articolul 9, paragraful 1, reflectă de asemenea preocuparea CAHLR de a proteja principiile fundamentale ale sistemului judiciar, precum egalitatea părților și evitarea întârzierilor nejustificate în procesul justiției, împotriva unor posibile folosiri incorecte ale facilităților de recurs față de limbile regionale sau minoritare. Această preocupare legitimă nu justifică, totuși, orice restricții generale ale obligațiilor unei părți conform acestui paragraf; mai degrabă, abuzul posibilităților oferite va trebui determinat de judecător în cazurile individuale.

92. Se face distincție între procedurile penale, civile și administrative, iar opțiunile prevăzute sunt adaptate la natura specifică a fiecăreia. După cum se indică prin cuvintele „și/sau”, unele dintre aceste opțiuni pot fi adoptate cumulativ.

93. Prevederile articolului 9, paragraful 1, se referă la proceduri desfășurate în cadrul tribunalelor. În funcție de aranjamentele specifice pentru administrarea justiției din fiecare țară, termenul „tribunal” trebuie înțeles, unde este cazul, ca referindu-se și la alte organisme care exercită o funcție judiciară. Acest lucru este relevant în special în cazul sub-paragrafului c.

94. Prima opțiune a sub-paragrafelor a, b și c, din articolul 9, paragraful 1, folosește expresia „să desfășoare procedurile în limbile regionale sau minoritare”. Această expresie implică, în orice caz, faptul că limba regională sau minoritară este folosită în sala de judecată și în acele proceduri la care ia parte cel care vorbește această limbă. Totuși, îi revine fiecărui stat, în lumina caracteristicilor specifice ale sistemului său judiciar, să determine sfera exactă a expresiei „să desfășoare procedurile”.

95. Trebuie notat că paragraful 1.a.ii, prin care Părțile se angajează să garanteze dreptul acuzatului de a-și folosi limba regională sau minoritară, merge mai departe de dreptul acuzatului, conform articolului 6, paragraful 3.e, al Convenției europene privind drepturile omului, de a beneficia de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege ori nu vorbește limba folosită în cadrul tribunalului. Ca și sub-paragrafele b.ii și c.ii, el se bazează pe considerația că, deși vorbitorii unei limbi regionale sau minoritare pot vorbi limba oficială, când vine vorba de a se justifica în fața unei instanțe, pot simți nevoia să se exprime în limba care este mai apropiată de ei emoțional, sau în care au o fluență mai ridicată. Prin urmare, ar fi contrar scopului cartei ca aplicarea lui să se limiteze la situații de necesitate practică. Pe de altă parte, dat fiind faptul că această prevedere depășește aspectul strict al drepturilor omului, dându-i de fapt libera alegere acuzatului, și necesită acordarea de facilități în funcție de decizia sa, s-a considerat rezonabil să li se acorde statelor posibilitatea de a accepta sau nu, și de a limita aplicarea ei la anumite jurisdicții.

96. Scopul paragrafului 1.d este de a prevedea ca traducerea sau interpretarea care s-ar putea dovedi necesare prin aplicarea articolului 9, paragrafele 1.b și c, să fie gratuite. În cazul statelor care nu aleg acest sub-paragraf, rămâne ca ele să rezolve această problemă, fie conform prevederilor legale existente, fie prin adoptarea unor prevederi noi, specifice, care să țină cont de necesitatea de a promova limbile regionale sau minoritare. În consecință, costurile ar putea fi suportate în totalitate sau în parte de persoana care solicită o anumită acțiune, ori pot fi împărțite între părți, etc.

97. Paragraful 2 se referă la validitatea documentelor legale redactate într-o limbă regională sau minoritară. Sfera lui e de fapt limitată, în măsura în care el nu indică toate condițiile necesare pentru validitatea unui document, ci se mărginește să stipuleze că redactarea unui document într-o limbă regională sau minoritară nu poate fi prin ea însăși un motiv de negare a validității sale. În plus, el nu împiedică statele să prevadă formalități suplimentare într-un astfel de caz, de exemplu necesitatea adăugării unei formule

particulare de certificare în limba oficială. Paragraful 2.b cere ca conținutul unui document invocat de partea care folosește limba regională sau minoritară să fie făcut cunoscut, direct sau indirect (reclamă, serviciu de informații al statului, etc.) celeilalte părți sau unor terțe părți interesate, care nu vorbesc limba regională sau minoritară, într-o formă pe care s-o înțeleagă.

98. Aplicarea articolului 9, paragraful 2, nu prejudiciază aplicarea tratatelor și convențiilor privind asistența reciprocă în probleme juridice, în care problema limbilor care trebuie să fie folosite este explicată în detaliu.

99. Paragraful 3 se ocupă de traducerea textelor legislative în limbile regionale sau minoritare. Expresia „dacă aceste texte nu sunt deja disponibile în alt fel" se referă la cazurile în care textul există deja într-o limbă regională sau minoritară deoarece a fost deja tradus într-o limbă identică sau similară, care este limba oficială a altui stat.

Articolul 10 – Autoritățile administrative și serviciile publice

100. Scopul acestui articol este de a le permite vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare să-și exercite drepturile de cetățeni și să-și îndeplinească datoriile civice în condiții care respectă modul lor de exprimare.

101. Prevederile sunt concepute în special pentru îmbunătățirea comunicării între autoritățile publice și cei care folosesc limbi regionale sau minoritare. Este adevărat că situațiile sociale și culturale au evoluat astfel încât marea majoritate a celor care vorbesc aceste limbi sunt bilingvi și pot folosi o limbă oficială în comuniacarea cu autoritățile publice. Totuși, permiterea folosirii limbilor regionale sau minoritare în relația cu autoritățile respective este fundamentală pentru statutul și dezvoltarea acestor limbi, cât și din punct de vedere subiectiv. În mod clar, dacă o limbă ar fi complet exclusă din relația cu autoritățile, ar fi de fapt negată ca atare, căci limba este un mijloc de comunicare publică și nu poate fi redusă doar la sfera relațiilor private. Mai mult, dacă unei limbi nu i se permite accesul la sfera politică, juridică sau administrativă, ea își va pierde treptat tot potențialul său terminologic în domeniul respectiv, devenind o limbă „handicapată", incapabilă să exprime toate aspectele vieții comunitare.

102. Articolul 10 distinge, în tipurile de acțiuni efectuate de autoritățile publice, trei categorii:

– acțiuni ale autorităților administrative ale statului: adică acțiunile tradiționale ale autorităților publice, în special în forma exercitării prerogativelor ori puterilor publice acordate de legislația obișnuită (paragraful 1);
– acțiuni ale autorităților locale și regionale, adică autorități teritoriale sub-naționale cu puteri de auto-guvernare (paragraful 2);
– acțiuni ale organismelor care oferă servicii publice, supuse legislației publice sau private, acolo unde ele rămân sub controlul autorității publice: servicii poștale, spitale, electricitate, transport, ș.a.m.d. (paragraful 3).

103. În fiecare domeniu se ține seama de diversitatea situațiilor lingvistice, cu adaptările potrivite la natura specifică a autorităților sau organismelor implicate. În unele cazuri, caracteristicile limbii regionale sau minoritare îi permit să fie recunoscută drept o limbă „cvasi-oficială", făcând-o astfel, pe teritoriul ei, o limbă de lucru, ori mijlocul normal de comunicare al autorităților publice. (Recurgerea la limba oficială, ori la cea mai răspândită limbă vorbită, rămâne regula care se aplică în contactele cu persoane care nu vorbesc limba regională sau minoritară). În mod alternativ, limba în cauză poate fi cel puțin folosită în relațiile pe care aceste autorități le pot avea cu persoanele care li se adresează în acea limbă. Totuși, acolo unde situația obiectivă a unei limbi regionale sau minoritare face ca astfel de soluții să fie impracticabile, sunt prevăzute obligații minime pentru salvgardarea poziției vorbitorilor limbii respective: cererile ori documentele orale sau scrise pot să fie făcute în mod legitim în limba regională sau minoritară, dar fără a implica vreo obligație de răspuns în acea limbă.

104. Angajamentele Părților în paragrafele 1 și 3 sunt caracterizate de expresia „în măsura în care este

posibil”. Nu se intenționează ca această prevedere să fie un substituent pentru exercitarea libertății, acordată Părților de articolul 2, paragrafele 2 și 3, de a omite unele dintre prevederile Părții a III-a a cartei din angajamentele lor față de fiecare limbă în parte. Totuși, ea caută să țină seama de faptul că unele măsuri prevăzute au implicații semnificative în privința finanțelor, personalului sau instruirii. Acceptarea unei prevederi specifice în legătură cu o limbă dată implică în mod necesar un angajament de a furniza resursele necesare și de a determina aranjamentele administrative să facă această prevedere eficientă. Cu toate acestea, se recunoaște faptul că ar putea exista circumstanțe în care aplicarea totală și necalificată a prevederii în cauză nu este, ori nu este încă, realistică. Expresia „în măsura în care este posibil” le permite Părților, în implementarea prevederilor relevante, să determine în cazurile particulare dacă astfel de circumstanțe există.

105. Termenii paragrafului 2 și în special angajamentul Părților de a „permite și/sau încuraja”, sunt redactați astfel încât să țină cont de principiul autonomiei locale și regionale. Ei nu semnifică faptul că se acordă o importanță mai mică aplicării prevederilor stabilite de el, care se referă la autoritățile publice cele mai apropiate de cetățean. Mai pe larg, CAHLR era conștient că aplicarea unor prevederi ale cartei cade în competența autorităților locale sau regionale și că poate atrage costuri substanțiale pentru cei implicați. Părțile trebuie să ia măsuri pentru a asigura că implementarea cartei respectă principiul autonomiei locale, așa cum este el enunțat în Carta europeană a autonomiei locale, în special în articolul 9, paragraful 1, care prevede că: „Autoritățile locale trebuie să aibă dreptul, în cadrul politicii economice naționale, la resurse financiare proprii adecvate, de care să se poate folosi liber, după puterile de care dispun.”

106. Paragraful 2 prevede folosirea limbilor regionale sau minoritare „în cadrul” administrației regionale sau locale. Această formulare vrea să indice că o limbă regională sau minoritară poate fi utilizată drept limbă de lucru de autoritatea în cauză; totuși, el nu implică faptul că limba regională sau minoritară poate fi folosită în comunicarea cu guvernul central.

Articolul 11 – Mijloace de comunicare

107. Timpul și spațiul pe care limbile regionale sau minoritare și le pot asigura în cadrul mijloacelor de comunicare sunt vitale pentru salvgardarea lor. În zilele noastre, nicio limbă nu își poate păstra influența dacă nu are acces la noile forme de comunicare în masă. Dezvoltarea acestora pe toată suprafața globului și procesul tehnologic duc la slăbirea influenței culturale a limbilor mai puțin vorbite. Pentru mijloacele de comunicare majore, în special televiziunea, mărimea audienței reprezintă de regulă factorul decisiv. Dar limbile regionale sau minoritare constituie o piață culturală minoră. În ciuda noilor posibilități oferite de progresul în tehnologia transmisiunilor, rămâne adevărat faptul că pentru a avea acces la mass-media ele au nevoie de sprijinul public. Totuși, mass-media este un domeniu în care intervenția publicului e limitată, iar acțiunea prin intermediul regulilor nu este prea eficientă. Autoritățile publice acționează în acest domeniu în special prin încurajare și sprijin. Pentru ca limbile regionale sau minoritare să beneficieze de aceste ajutoare, carta le cere statelor să comită angajamente la diferite niveluri.

108. Măsurile prevăzute în acest articol sunt în avantajul vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare în cadrul zonelor geografice respective. Totuși, exprimarea folosită în această privință în paragraful 1, care diferă de formularea din alte articole, ține cont de natura specială a mijloacelor audio-vizuale în particular. Astfel, chiar dacă măsurile sunt luate în legătură cu un anumit teritoriu, efectul lor se poate extinde mult dincolo de acesta; pe de altă parte, măsurile nu trebuie luate neapărat în cadrul teritoriului respectiv, doar pentru că de ele beneficiază cei care locuiesc acolo.

109. Este recunoscut faptul că autoritățile publice din diferite state au anumite grade de control asupra mass-mediei. Pentru acest motiv se specifică în paragrafele 1 și 3 că măsura implicării lor este determinată de măsura competenței, puterii sau rolului lor legitim în acest domeniu. Se subliniază în plus că în orice țară rolul legitim al statului în creearea cadrului legal și condițiilor în care poate fi realizat scopul acestui articol este circumscris de principiul autonomiei mijloacelor de comunicare.

110. Paragraful 1 din articolul 11 face o distincție între angajamentele propuse în beneficiul limbilor regionale sau minoritare în domeniul radioului și televiziunii, în funcție de faptul dacă acestea desfășoară

sau nu o misiune în serviciul publicului. O astfel de misiune, care poate fi îndeplinită de un organism de transmisiuni publice sau private, implică furnizarea unei game largi de programe care să ia în considerare gusturile și interesele minoritarilor. În acest context, statul poate prevedea (de exemplu, în legislație sau în regulamenul transmițătorului) să fie oferite programe în limbile regionale sau minoritare. Sub-paragraful a se ocupă de această situație. Pe de altă parte, atunci când difuzarea este concepută ca o funcție exclusivă a sectorului privat, statul nu poate face mai mult decât „să încurajeze și/sau faciliteze" (sub-paragrafele b și c). Numai situația din urmă se aplică presei scrise (sub-paragraful e). Acolo unde este cazul, angajamentul luat de Părți include alocarea frecvențelor necesare pentru cei care transmit în limbile regionale sau minoritare.

111. Oricât de mic ar fi rolul statului în relația cu mass-media, el reține în mod normal cel puțin puterea de a garanta libertatea comunicării sau de a lua măsuri care să implice eliminarea obstacolelor din calea acestei libertăți. Din acest motiv, paragraful 2 nu conține aceleași prevederi ca paragraful 1, în legătură cu măsura competenței autorităților publice. Angajamentul de a se garanta libertatea recepției se referă nu numai la obstacolele plasate deliberat în calea recepției programelor transmise din țările învecinate, ci și la obstacole pasive, rezultând din eșecul autorităților competente de a lua măsuri pentru a face această recepție posibilă.

112. Deoarece transmisiunile dintr-un stat învecinat ar putea să nu fie supuse acelorași condiții legitime ca acelea produse pe teritoriul Părții relevante, a treia frază a acestui paragraf introduce o măsură de siguranță exprimată în aceiași termeni ca în articolul 10, paragraful 2 din Convenția europeană a drepturilor omului, privind libertatea de expresie. Totuși, trebuie menționat, în legătură cu televiziunea, că acele țări care sunt Părți la Convenția europeană privind televiziunea transfrontalieră, circumstanțele și condițiile în care se pot restrânge libertățile garantate de articolul 11, paragraful 2 din cartă vor fi determinate de acea convenție, în particular de principiul nerestricționării retransmisiei pe teritoriul lor a serviciilor de programe care respectă termenii Convenției privind televiziunea transfrontalieră. În plus, prevederile acestui paragraf nu afectează necesitatea de a respecta dreptul de autor.

113. Articolul 11, paragraful 3, prevede reprezentarea intereselor vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare în organismele responsabile cu asigurarea pluralismului mediatic. Asemenea structuri există în majoritatea țărilor europene. Cuvintele „sau luate în considerare" au fost introduse ca răspuns la posibilele dificultăți implicate în a determina cine sunt reprezentanții vorbitorilor acestor limbi. Totuși, CAHLR a considerat că este suficient ca grupurile lingvistice să fie reprezentate pe aceeași bază cu celelalte categorii ale populației. Aceasta s-ar putea rezolva, de exemplu, prin organismele care reprezintă limbile regionale sau minoritare prevăzute în articolul 7, paragraful 4 din cartă.

Articolul 12 – Activități și facilități culturale

114. În acest domeniu, la fel cum este cazul în articolul 11, țările sunt îndemnate să se implice în măsura în care autoritățile publice au competență, puteri sau un rol legitim, îndreptățindu-le să întreprindă acțiuni efective. Totuși, întrucât autoritățile publice au cu siguranță influență asupra condițiilor în care sunt folosite facilitățile culturale, carta le cere să vegheze ca limbile regionale sau minoritare să aibă un loc corespunzător în funcționarea acestor facilitrăți.

115. În paragraful 1.a statele sunt îndemnate în general să încurajeze inițiative tipice pentru modurile expresiilor culturale specifice limbilor regionale sau minoritare. Mijloacele pentru sprijinul acestora sunt cele folosite de obicei pentru scopurile de promovare culturală. Expresia „diferite mijloace de acces la operele..." se referă – în funcție de tipul de activitate culturală implicată – la publicație, producție, prezentare, difuzare, transmisie, etc.

116. Din cauza numărului limitat de vorbitori din cadrul populației, limbile regionale sau minoritare nu au aceeași productivitate culturală ca limbile mai răspândite. Pentru a promova folosirea lor și a asigura accesul celor care le vorbesc la o moștenire culturală vastă, este necesar să existe acces la tehnicile de traducere, dublare, post-sincronizare și subtitrare (paragraful 1.c). Totuși, evitarea barierelor culturale implică un proces în dublu sens. De aceea, este esențial pentru viabilitatea și statutul limbilor regionale sau minoritare ca operele importante produse în ele să devină cunoscute unui public mai larg. Acesta este

scopul paragrafului 1.b.

117. În ceea ce privește funcționarea instituțiilor culturale, adică a organismelor a căror funcție este să desfășoare sau să sprijine activități culturale într-o varietate de forme, statele sunt îndemnate să vegheze ca aceste instituții să acorde suficientă importanță în programele lor cunoașterii și folosirii limbilor regionale sau minoritare și culturilor corespondente (articolul 12, paragraful 1.d-f). Bineînțeles, carta nu poate specifica felul în care limbile regionale sau minoritare trebuie încorporate în activitățile acestor instituții. Ea menționează doar că ele trebuie încorporate într-o „măsură adecvată". Rolul statelor în acest domeniu este în general unul de îndrumare și de supraveghere; nu li se cere să ducă mai departe acest obiectiv, doar „să ia măsuri" ca el să fie îndeplinit.

118. Carta mai prevede, pentru fiecare limbă regională sau minoritară, înființarea unui organism responsabil cu colectarea, păstrarea unui exemplar, și răspândirea operelor în acea limbă (articolul 12, paragraful 1.g). Având în vedere situația precară în care se află multe limbi regionale sau minoritare, este necesar ca această activitate să fie organizată în mod sistematic, într-o manieră pe care statele sunt lăsate să o decidă. Pentru implementarea acestui paragraf g, ar putea fi necesar ca anumite state să-și adapteze legislația privind depozitele legale și arhivele astfel încât organismul ce urmează a fi constituit să ia parte la conservarea operelor în limbile regionale sau minoritare.

119. Aplicarea articolului 12, paragraful 1, se referă la teritoriul pe care sunt folosite limbile regionale sau minoritare, deși se recunoaște că, în practică, multe dintre prevederile sale au implicații care depășesc acel teritoriu. Totuși, având în vedere natura promovării culturale și necesitățile care apar în afara zonelor în care aceste limbi sunt folosite în mod tradițional (în special ca rezultat al migrației interne), articolul 12, paragraful 2, introduce prevederi corespunzătoare celor din articolul 8, paragraful 2.

120. Toate țările caută să-și promoveze cultura națională în străinătate. Pentru a oferi o imagine completă și corectă a acelei culturi, o astfel de promovare nu trebuie să neglijeze limbile și culturile regionale sau minoritare. Acest angajament, prevăzut în articolul 12, paragraful 3, constituie unul din modurile de aplicare a principiului recunoașterii limbilor regionale sau minoritare, exprimat în articolul 7, paragraful 1.a, din Partea a II-a a cartei.

Articolul 13 – Viața economică și socială

121. În sistemele economice și sociale ce caracterizează țările Consiliului Europei, intervenția autorităților publice în viața economică și socială se restrânge la promulgarea legilor și regulamentelor. În aceste condiții, posibilitățile autorităților de a veghea ca limbile regionale sau minoritare să capete considerația cuvenită în aceste sectoare sunt limitate. Cu toate acestea, carta prevede un anumit număr de măsuri în acest domeniu. Încearcă, pe de o parte, să elimine măsurile de interzicere sau descurajare a folosirii acestor limbi în viața economică și socială și propune, pe de altă parte, un număr de măsuri pozitive.

122. Prevederile articolului 13, paragraful 1, oferă o aplicare concretă a principiului nediscriminării. De aceea, ele se aplică pe întreg teritoriul statelor contractante și nu numai în acele părți unde sunt folosite limbile regionale sau minoritare.

123. Articolul 13, paragraful 2, din cartă, cuprinde o listă cu diferitele măsuri concrete de sprijin al limbilor regionale sau minoritare în acest sector. Din motive practice, ele sunt restrânse la zonele geografice în care sunt vorbite aceste limbi. În legătură cu prevederea „în măsura în care acest lucru este posibil", trebuie să se consulte explicațiile din articolul 10 de mai sus (vezi paragraful 104). În sfârșit, angajamentele Părților se extind în măsura competenței autorităților publice, o prevedere care, oricum, nu este relevantă decât pentru sub-paragraful c.

Articolul 14 – Schimburi transfrontaliere

124. Acest articol extinde și dezvoltă ideea exprimată în articolul 7, paragraful 1.i, astfel că trebuie urmărite explicațiile oferite mai sus (vezi paragrafele 69-70).

125. În multe domenii, cooperarea transfrontalieră se dezvoltă între regiunile învecinate a diferitelor state. Trebuie notat că în anumite cazuri o astfel de situație poate fi încă văzută drept o problemă în termeni de integritate teritorială. Totuși, având în vedere că țările europene se apropie una de alta, ele au ocazia de a utiliza un „factor cultural" pentru a-și întări înțelegerea reciprocă. Consiliul Europei a redactat o convenție cadru privind cooperarea transfrontalieră la nivel local și regional. Cu toate că este necesar ca o astfel de cooperare să se dezvolte într-o manieră generală, paragraful b subliniază că acesta este cazul particular în care una și aceeași limbă regională este vorbită de ambele părți ale graniței.

126. Cooperarea imaginată se poate extinde la chestiuni precum înfrățiri de școli, schimburi de profesori, recunoaștere reciprocă de diplome și calificări, organizare comună de activități culturale, circulație a bunurilor culturale (cărți, filme, expoziții, etc.) și activități transfrontaliere ale agenților culturale (companii teatrale, prelegeri, etc). În anumite condiții ea poate constitui un mijloc mai satisfăcător (și mai ieftin) de implementare a angajamentelor exprimate în alte articole ale cartei: de exemplu, în legătură cu prevederea facilităților învățământului superior din articolul 8, paragraful 1.e, un acord bilateral ar putea stabili ca studenții în cauză să frecventeze instituții corespunzătoare dintr-un stat învecinat.

Partea a IV-a – Aplicarea cartei

(Articolele 15-17)

127. Pentru a permite ca aplicarea sa să fie monitorizată de Consiliul Europei, de statele sale membre și de publicul larg, carta a optat pentru un sistem de rapoarte periodice ale Părților privind acțiunile desfășurate în urma aplicării prevederilor ei. Rapoartele se fac din trei în trei ani; totuși, primul raport, care trebuie să descrie situația limbilor regionale sau minoritare la momentul intrării în vigoare a cartei pentru statul în cauză, trebuie prezentat în timp de un an de la acea dată.

128. Pentru a asigura eficacitatea acestui sistem de monitorizare a implementării cartei, aceasta prevede înființarea unui comitet de experți care să examineze rapoartele prezentate de diferitele Părți. Este de asemenea posibil ca acest comitet să fie abordat de organisme sau asociații care doresc să furnizeze informații suplimentare, ori să descrie situații specifice legate de aplicarea cartei, în special de Partea a III-a a sa (articolul 16, paragraful 2). Numai organismele legal constituite ale unei anumite Părți vor avea acces la acest comitet de experți, pentru chestiuni privind acea Parte. Scopul acestei reguli este să împiedice grupurile ale căror sedii se află în afara Părții respective de a folosi sistemul de monitorizare prevăzut de cartă în scopul generării de dezacorduri între Părți.

129. Trebuie accentuat că aceasta nu este o procedură cvasi-judiciară de contestații. Comitetul de experți este însărcinat doar să monitorizeze implementarea cartei și să primească informații în acest scop. Organismele menționate în articolul 16 nu îi pot cere să joace un rol de recurs mai mult sau mai puțin judiciar.

130. Comitetul de experți poate verifica orice informație primită, împreună cu țările în cauză, și trebuie să le ceară acestora explicații ori informații suplimentare în scopul completării investigațiilor. Rezultatele vor fi comunicate Comitetului de Miniștri, împreună cu comentariile statelor respective, cu ocazia prezentării rapoartelor experților. Deși s-ar părea că, în interesul transparenței, aceste rapoarte ar trebui publicate automat, s-a simțit nevoia, deoarece ele ar putea conține propuneri de recomandări pe care Comitetul de Miniștri le-ar putea face uneia sau mai multor țări, să fie acesta cel care să judece, caz cu caz, în ce măsură ar trebui publicate rapoartele.

131. Numărul de membri ai Comitetului de experți va fi egal cu numărul de Părți semnatare ale cartei. Ei trebuie să fie persoane cu competențe recunoscute în domeniul limbilor regionale sau minoritare. În același timp, subliniind trăsătura intrinsec personală de „cea mai înaltă integritate", carta evidențiază faptul că experții numiți în cadrul Comitetului, în îndeplinirea sarcinii lor, trebuie să fie liberi să acționeze în mod independent, fără să fie supuși instrucțiunilor guvernelor în cauză.

132. Acest mecanism de monitorizare a aplicării cartei de către un comitet de experți va face posibilă acumularea unui corp de informații obiective în legătură cu situația limbilor regionale sau minoritare, respectând în același timp pe deplin responsabilitățile statelor.

Partea a V-a – Prevederi finale

133. Clauzele finale, conținute în articolele 18-23, se bazează pe modelele de clauze finale pentru convenții și acorduri, încheiate în cadrul Consiliului Europei.

134. S-a hotărât să nu se includă între aceste prevederi finale o clauză teritorială care să le permită statelor să excludă părți din teritoriul lor din sfera acestei carte. Aceasta deoarece o caracteristică intrinsecă a prezentei carte îl reprezintă faptul că ea se referă deja în special la teritorii anumite, și anume cele pe care se folosesc limbile regionale sau minoritare; în plus, statele contractante au deja dreptul, conform articolului 3, paragraful 1, să specifice acele limbi regionale sau minoritare la care se aplică angajamentele lor detaliate.

135. Conform articolului 21, Părțile au dreptul la rezerve numai în legătură cu paragrafele 2-5 din articolul 7 al cartei. CAHLR a considerat că statele contractante nu trebuie să aibă posibilitatea de a avea rezerve privind articolul 7, paragraful 1, întrucât acest paragraf conține obiective și principii. În ceea ce privește Partea a III-a, CAHLR a fost de părere că, într-un text care le-a permis deja Părților atâtea posibilități de alegere în privința angajamentelor pe care și le-au asumat, rezervele ar fi nepotrivite.

136. Datorită importanței chestiunilor prezente în cartă pentru multe state care nu sunt, ori nu sunt încă, membre ale Consiliului Europei, s-a hotărât ca această cartă să fie considerată o convenție deschisă, la care statele care nu sunt membre să fie invitate să adere (articolul 20).